

1934 Trakya Olayları-I

RIFAT N. BALI

1934 yılının Haziran ayının son günlerinde Trakya kentlerinde yerleşik Yahudilere karşı girişilen yağma teebbüsü tarihimize "Trakya Olayları" adı altında mal oldu. Olaylar sonucunda Trakya Yahudilerinin büyük bir kesimi bütün mal ve mülklerini geride bırakarak İstanbul'a kaçtı. Hükümetin, geç de olsa, duruma el koymasıyla olaylar kontrol altına alındı, tahrikçiler ve elebaşlıları yakalandı. Bu olaylar hakkında ayrıntılı incelemeler yayımlandığı için bu makede, şimdiye kadar incelenmemiş olan kaynaklarda yer alan yeni bilgilere yer verilecek, böylece de mahiyeti henüz tam olarak açıklığa kavuşmamış olan bu hadiseye biraz daha ışık tutulmaya çalışılacaktır.¹

Trakya'daki Haleti Ruhiye ve Tahrikler

Trakya olaylarının meydana gelişinde Nihal Atsız'ın ne kadar etkili olduğu şu ana kadar yayınlanmış incelemelerde yeterince vurgulanmamıştır. Atsız 31 Temmuz 1933 tarihine kadar Malatya'daki Türkçe öğretmenliği yaptıktan sonra Edirne Erkek Lisesi'ne edebiyat öğretmeni olarak atandı ve 11 Eylül - 28 Aralık

1933 tarihleri arasında bu görevde bulundu. Edirne'de iken *Orhun* dergisini yayınlamaya başladı.² Atsız, Edirne'de kısa bir süre görev yapmış olmasına rağmen verdiği konferanslarla, sahneye koyduğu piyeslerle ve *Orhun*'da yayımladığı yazılarıyla Edirne öğrencileri ve halkı nezdinde büyük rağbet gördü. Hayranları arasında Trakya olaylarında "büyük hizmeti geçmiş" olan Körmutlu İbrahim Ağa da yer aldı. Atsız'ın Edirne'deki öğretmenliği sırasında öğrencisi olan Mehmet Orhun bunu şöyle ifade etti: "O zamanlar savaşların pekiştirdiği (Körmutlu) İbrahim Ağa, kendisinden daha genç, 28 yaşındaki Atsız Beg'in başta gelen takdirdıklarımdan idi".³ Atsız, Edirne öğrencileri arasında çok sevildiğinden görevi sona erip Edirne'den ayrıldıktan sonra bile *Orhun* dergisi Edirne'de rağbet görmeye devam etti. Mehmet Orhun bunu şöyle ifade etti:

"*Orhun*'un ilk sayısı Edirne'ye geldiği zaman İstanbul'dan çok Edirne'de satılırdı. Bu sınır kentinde büyük bir heyecan uyandırırdı. *Orhun* İstanbul'dan doğrudan Muşır Konağı karşısındaki kitabacı Şevki Efendi'ye gelir, oradan da bütün Edirne'ye da-

ğıtılırdı. Bir dağıtıcı da Lise'nin giriş kapısına kadar gelir, orada satardı. Girişin demir parmaklıklı kapısı kapanır, dağıtıcıdan dergi teker teker alınırdı. Her ayın beşinde dergi geldiğe kapışılmak için talebelerin hücumuna uğrar demir parmaklıklar zorlanırdı. Atsız Beg'in oturduğu üst kat, bizim karşımızda olduğundan her vakit kendisini görürdüm. Gece-leri solgun lambasının ışığı altında geç vakitlere kadar *Orhun*'un provalarını tashih ederdi. *Orhun*'un yazıları hepimizi etkilemişti. Ben her sayıyı aldıkça herkese duyururcasına okur, kendi çevreme de yayardım. Bilhassa eniştem Körmutlu İbrahim Ağa, Atsız Beg'in *Orhun*'daki ilk yazısını okuduğunda 'bu büyük bir insandır' dedi. Her sayı çıktığında benden Atsız Beg'in yazılarını okumamı isterdi."⁴

Atsız Edirne'de öğretmenlik yaptığı kısa süre zarfında yayımlarıyla yöre halkını Yahudilere karşı başarılı bir şekilde kızdırttı. Bu kızdırmanın ilk izlerine Atsız'ın 1933 yılının son aylarında Çanakkale'ye yapmış olduğu bir gezi sonrasında kendi kalemiyle naklettiği gezi izlenimlerinde görüldü: "Oğleye kadar Çanakkale'yi gezdik.

Türk tarihinde büyük bir dönümün, şanlı bir müdafaaanın, insanlığın gücü üstündeki kahramanlıkların remzi olan bu şehir, ne yazık ki tam bir Türk yüzü göstermiyor. Şehirde ne kadar çok Yahudi, ne kadar çok çingene, ne kadar çok Rum bozuntusu var!.. Buradaki Yahudi de her yerde tanıdığımız Yahudi'dir. Sinsi, küstah, zelil, korkak, fakat fırsat düşkünlü Yahudi; Yahudi mahallesini her yerde olduğu gibi burada da çığırtkanlığın, gürlütüntün ve levsin merkezi... Çarşadaki dükkânların levhalarını okuyoruz. Orda dokuzu bizi sinirlendiren nankör ve kahpe milletin isimlerini taşıyor. Kuvvetli olduğumuz zaman karşımızda köpeğe yaltaklanan, bozgun çağlarımızda küstahlaşıp düşmanlarımızla birleşen tarihini bu hain ve pip milletini artık aramızda yurttaş olarak görmek istemiyoruz. Cihan savaşında düşmanlarımızı casusluk eden ve bezirganlıklarıyla kanımızı emen Yahudi, tarihin hep iki yüzlü Yahudi'sidir. Kurtuluş savaşında Bursa'ya Yunanlılar girerken kocaman bir Yunan bayrağıyla onları karşılayan, fakat Türkler Bursa'yı geri alırken aynı bayrağı ordumuzun ayakları altına seren yine bu vatansız Yahudidir. İstanbul'da tınarhanelik bir çilgin, sevdiği bir Yahudi kızını öldürdüğü zaman, kızın cenaze merasimini Türklerle düşmanlık nişanması şeklinde sokan ve hatta Türk cesabına uşaklık eden (çünkü Yahudi hiçbir zaman asker olamaz) askeri üniformalarını da dahil olduğu halde "kahrolsun Türkler" diye bağırın aynı hain Yahudilerdir.⁵ Türk'e düşmanlık bu Yahudilerin irinden kanına o kadar işlemiştir ki vaktiyle katliamlarla kovuldukları İspanya'yı ve zaman zaman kırınga uğradıkları Rusya'yı kendilerine koruyucu bilecek kadar ileri gitmişlerdir. Sanki Türkiye miskin İspanya'dan veya salak Rusya'dan korkacak da Yahudiler hakkında yaptığı tazyiki gevşetecekmış gibi

Evet Yahudi şimdiye kadar hiçbir kötülük görmediği Türk'e düşmandır. Çünkü onun mayası Yahudilik, yani kahpeliktir. Türkeline "eroin"i dokuz (!) bir milletin erkânı harbiyesi soster, onun Türkiye'deki komisyonculuğunu da Ermeni ve bilhassa Yahudi vatandaşlar yapmıyor mu?⁶ Büyük atalarımızın değerli savlarını unutmalıyım. Onlar, Yahudi'den yumurta alan içinde sarımsı bulamaz demişlerdir. Bu Yahudi'nin hilekârlığını açığa vuran büyük bir hikmettir."⁷

Çanakkale'yi ziyareti sırasında Büyük Anafarta köyüne de uğrayan Atsız yemekten sonra köyün nüfus ve hâsılat defterini inceledi ve izlenimlerini şöyle aktardı:

"Büyük Anafarta köyünde 104 ev ve 504 kişi vardı. Bunlardan üçü Yahudi idi. Bunu haber veren muhtarın yüzünde o kadar derin bir yaş görünüyordu ki... Yahudi'nin ne iş gördüğünü sorduk: 'Bakka!' dedi. Hepimiz acıyla irkildik. Hâlâ mı sen bezirgan? Hâlâ mı Türk'ü maddi olarak kemir-meğe yetlenmekteisin. Ama iyi bil ki bu senin son kimliğanıdır. Artık ne Türk şehirlisi ve ne de Türk köylüsü daha doğrusu damarında temiz Türk kanı taşıyanlar senin elinde oyuncağ olmalıydı. İşte senin köyündeki fazlalığından, mikropluğundan kederle bahsedene köylü... Sani mısın ki bu, seni daha uzun zaman topraklarında barındıracaktır."⁸

Atsız'ın, gözlemlerini dile getirirkenki kullanmış olduğu üslubun tahrikçi ve ırkçı özellikleri bir an için gözardı ederek meseleye bakıldığında, şikâyetinin özünü teşkil eden Yahudi tüccarların Çanakkale'nin ticari faaliyetlerine hâkim olmuş olmaları olgusu ashında gerçekten çok fazla uzak olmayan bir durumun tespiti oldu. Bu tespitin gerçeğe oldukça yakın olduğunun teyidi Trakya'daki olayların meydana gelmesinden yaklaşık iki ay önce *Vakit* gazetesinde ya-

yınlanan Çanakkale menşeli bir haberde rastlandı:

"Bugün -bilâ mübalağa söyleyebilirim ki- Çanakkale vilâyeti iktisadi cepheden tamamıyla Yahudilerin eline geçmiştir. Bütün köyler ve hatta şehir halkı bile bu bir avuç Beni İsrail'in esareti altına girmişlerdir. İki yüz bin nüfusluk koca bir vilâyet, bu bezirganların elinde inlemektedirler.

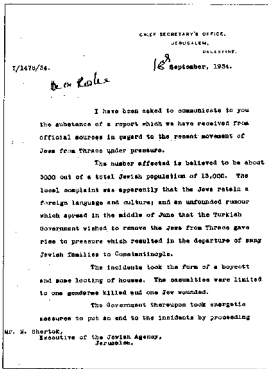
İşte icra daireisinin dosyaları meydandadır! Bu dosyalar içinde en çok alacaklı olanlar Yahudilerdir. Bezirganlar 60 liralık senetleri 300 liraya çıkarmışlardır. Köylerde bütün tarlalar Yahudilerin ellerine geçmiştir. Köylüler bu tarlaları icarla kullanmaktadırlar. Özbek çiftliği de Yahudilere satılmakta iken yanlış bir muameleden dolayı; şimdilik durdurulmuştur!

Hükümetimiz buradaki alım satım muamelelerinin içyüzüne bakmalıdır. Bunların çoğu zavallı halkın bir kaç bezirgâna hile yüzünden borçlanmasından dolayı mallarının yok pahasına satılmasından başka bir şey değildir! Köylülerimizin muhtekirlerden kurtulmaları lâzımdır.

İki seneden beri bura icra memurluğunda bulunan İzzet Bey'in kanunun şümülü dairesinde halkın hukukunu muhafazaya çalışmakta olduğunu haber aldım. Fakat, ne de olsa onun bu gayreti köylüleri kurtarmağa kâfi gelemez. Bu işler ancak hükümetimizin şedit bir tedbiri ile hallolunabilir."⁹

Bu haber *Vakit*'de yayımlandıktan hemen sonra Cevat Rifat Atilhan'ın yayınlamakta olduğu *Millî İnkılâp* dergisi tarafından iktibas edilmesi üzerine¹⁰ *Vakit* başyazarı Mehmet Asım (Us) kendi gazetesinde yayımlanan bir haberin *Millî İnkılâp* tarafından iktibas edilmesinden rahatsızlık duydu, konuya müdahale etme ihtiyacını hissetti ve şu yorumda bulundu:

"Türk efkârı umumiyesine Almanya'da olduğu gibi Yahudi düşmanlığı

Moşe Şertok'a yazılan mektubun iki sayfası.

telkin etmeğe çalışan mecmuatın ikinci sayısında Vakî'e ten alınmış bir mektup var. Çanakkale'de Yahudi murabâhâcîlarından şikâyet için yazılmış olan bu mektuptan da istifade edilmeğe isteniliyor.

Vakî'e Çanakkale'den yazılmış olan bu mektupta mevzuu bahsolan şikâyetler tamamiyle varit olabilir. Fakat ferdi ve mahallî çerçevede dahilinde mütalaa edilmeğe icap eden hâdiseleri ne kadar çirkin olursa olsun bütün bir kütleye malederek hepsini birden mesul tutmaya kalkmak doğru değildir. Eğer Vakî'e yazı yazan zat mektubunda bu umumî kaideye riayet etmemiş ise onun da hataya düşmüş olduğunu kabul etmek lâzım gelir.

Vakî'in neşriyatını taallük eden bu noktayı bu suretle tespit ettikten sonra Türk milliyetperverliği ile Yahudi düşmanlığı arasında bir münasebet bulunup bulunmadığını gösterelim.

Bu defa neşriyat yolu ile ortaya çı-

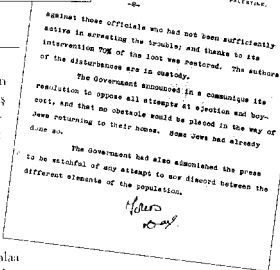
kan Yahudi düşmanlığı bize Almanya'dan geliyor. Almanya'daki Hitler hareketi memleketimizde - her halde muhtelif sebepler altında - akisler uyandırmış. Şurada burada Yahudi düşmanlığına meydenler görülmüş. "Asım Us bu tespite bulunduğuktan sonra Almanya'da Hitler'in önyak olduğu

bunun için din meselesinde laik olduğuna âleme ifân ediyor. Diğer unsurlardan olduğu gibi Yahudilerden de Türk harsını benimsemelerini istiyor. Yahudileri Türkçe konuşmağa teşvik ediyor. Çocuklarını Türk mekteplerinde öz evlatları gibi okutmalarını şart koşuyor. Türk harsını benimseyen, Türklükle iftihar eden, Türk vatanının ve ülkesinin yükselmesine çalışan, Türk kanunlarına sevece itaat eden Yahudileri öz Türklere asla ayırmıyor."¹¹

Asım Us'un itidal telkin eden bu yazısı pek yararlı olmadı. Trakya olaylarının vuku bulmasından sonra Zaman gazetesi de Trakya'daki Yahudi tüccarların yerel esnafa yüksek faizle borç paravermelerinin bölge halkında yaratmış olduğu infialin, olayların meydana gelmesinde etkili olduğunu belirtti:

"Bir lokma ekmek, büyük millîleri bile yekdiğerinin boğazına sarılmağa mecbur ederse, artık fertleri ne kadar birbirine düşürmez, bunu tahmin etmek pek kolaydır. Kaldı ki, yalnız iktisadiyattan dolayı Türkler hiçbir unsurun aleyhinde olamazlar. Fakat bunun için iktisadi hatayatta faaliyet gösterenlerin hareketlerinin de mesru olması şarttır." Zaman bu tespiti yaptıktan sonra Yahudi tüccar ve esnafın artık kenara çekilip Türk tüccarlara yer açmaları gerektiğini yanlış anlamaya mahal vermeyecek bir tisanla ifade etti:

"Meselenin ehemmiyetine binaen kelimeleri bile tarta tarta yazdığınız şu satırlardan maksadımız, Musevîlerin bu nazik noktaya nazarı dikkatlerini celbetmektir. Türklerle iyi geçinmek kadar kolay bir şey yoktur. Türkler dünyanın en alıcanap mille-

Alman milliyetçiliği ile Kemalizmi karşılaştırdı. Alman milliyetçiliğinin "ırk nazariyesini bir nevi süzgeç" gibi kullanan "taahhüci" bir milliyetçilik, Türk milliyetçiliğinin ise "terkipçi" bir milliyetçilik olduğunu belirtti ve Türk milliyetçiliğinin Alman milliyetçiliğine kıyasla olan üstünlüklerini şöyle vurguladı:

"Türk milliyetçiliği ise Türkiye'deki müteferrik ânasırı camia haricine atmak değil, temsil etmek için ırk nazariyesinden istifade ediyor. Gene

tidir. En mütevazı Türkün bile mertliğine, schavetine, efendiliğine müraacaat edildiği vakit kendisinden alınmayacak bir şey yoktur. Fakat Türk'ün, dünyada hiçbir millete nasip olmayan bu hasletci cıvanmerdanesi ile ilanîhâye suistimal edilmemelidir. Çünkü nübahet bu memleketi felâket zamanlarında kurtarmak için canımızı veren bizi, kanımızı döken de bizi, şu halde nimetlerimizden de yine bizim istifade etmemize müsaade olunmasını istemek, zanederiz, hem hakkımız, hem de vazifemizdir."¹²

Atsız 1934 yılının Mart ayında *Orhun* dergisinde yayımladığı "Komünist, Yahudi ve Dalkavuk" yazısında da Yahudilere karşı kinini sürdürmeye devam etti:

"Türk milletinin dışariki düşmanları bütün dünyadır. Bunu tarih bize ebedi bir öğüt halinde hikâye eder. İçerki düşmanları ise üç tanedir: Komünist, Yahudi ve dalkavuk. Komünist, vicdanını Yahudi "Marks" a satmış olan vatanstz serseri demektir. (...) İkinci düşman Yahudi'dir. Onun Allahı paradır. O, cebine birkaç para koyabilmek için gölgesinde yaşadığı bayrağı satmaktan çekinmeyen namussuz bir bezirgandır. Hangi memlekette oturursa oranın düşmanıdır. Fakat bu düşmanlığını açıkça değil yüze gülerik, tezellül ederek yapar. Yahudi mayı gibidir. Derhal bulunduğu kabın şeklini alır. Yer yer kurulan Yahudileri Türkleştirmek cemiyetleri bu zelif politikanın neticesidir. Bununla cihan savaşında düşmanlarımızı casusluk ettiklerini, mütearekede Türklüğü tahkir ettiklerini unutturmak isterler. Hatta daha ileri giderek kendilerine Türk adları takarlar.¹³ Yahudi iki türüdür. Biri asıl Yahudi'dir, bu dilinden tanınır. Biri de Yahudi dönmesidir. Bu dilinden tanınmaz. Bunu tanımak için yüzünün mütereddidi Yahudi hatlarına dikkatle bakmak lazımdır. Yahudi'yle

Yahudi dönmесinin hiçbir farkı yoktur. Biri "Biz Yahudiler" derse öteki de "Siz Türkler" der."¹⁴

Nihal Atsız'ın olayların meydana gelmesinden bir ay önce *Orhun* dergisinde yayımladığı "Musa'nın necip (!) evlâtları bilsinler ki!" makalesi de Trakya Yahudilerine yönelik bir diğer ihtar oldu. Aynı makale Cevat Rifat Atilhan'ın yayımladığı *Millî İnkılap* dergisinde de iktibas edildi.¹⁵

Asım Us'un *Millî İnkılap* ve *Orhun* dergilerinin antisemit yayımlarını telin eden ve Kemalizm'in Alman milliyetçiliğine benzer hiç bir yanı olmadığını vurgulayan başyazısına rağmen bu yayımlar yöre halkını kızdırmada oldukça başarılı oldular. Uzunköprülü Eliezer Kaneti anılarında 1930 yılından beri Yahudilere karşı Trakya'da zaten mevcut olan olumsuz havanın Nihal Atsız ve Cevat Rifat Atilhan gibi yazarların tahrikleriyle nasıl gelişip serpilmediğini şöyle tasvir etti:

"Bu dönemde Almanya'da Yahudi aleyhtarlığı gelişmekte ve Yahudilere karşı girtilen eylemler çoğalmaktaydı. Avrupa'dan bizlere ulaşan gazeteler Yahudiler aleyhinde olumsuz propagandalar ile dolu idi. Durumdan yararlanmak isteyen sağcı ve milliyetçi bir topluluk Yahudiler aleyhinde propagandaya başlamaları ve halkı etkileme çabasında bulunmaları sonucu, olumsuz olaylar vukua gelmeye ve Yahudi toplumunun yaşam düzeni tehlikeye girmeye başlamıştı.

İlçemizdeki Yahudi tüccarlarının borsada serbest alım-satım yapmaları kısıtlanmış ve koşula bağlanmıştı. Babam Serbest Firka başkanı ile iş ortağı idi. Bugün Natanya'da yaşa-

Şikri Sökmenşier.
(TBMM Albümü 1920-1991)

yan ağabeyim ise Halk Partisi başkanının yeğeni ile iş ortağı bulunuyordu. Bu ortaklık durumu nedeniyle ailemiz "eşraftan" nitelenirdi. Bununla beraber Avrupa ülkelerinde Yahudiler aleyhinde gelişen eylemlerin etkisi altında kalarak İsrail'e göç etme düşüncesi her gün biraz daha kuvvet bulmaktaydı. Tarihte "Trakya Olayları" diye anılan 1934 yılında vukua gelen olaylardan tahminen bir yıl önce ailece İstanbul'a göç ettik."¹⁶

Atsız'ın öğrencisi Mehmet Orhun da 1930-1934 yıllarının Editne'sini anlatırken Trakya olaylarına değindi, Atsız'dan ve *Orhun* dergisinden şöyle söz etti: "O tarihlerde Atatürk'ün "Ne mutlu Türk'üm diyene" ve Kuvvayı Milliye ruhu dipdiri ve revaçta idi. Millî İktisad'ın temelleri atılıyordu. Bütün memleket sathına yaygın olarak "Yerli Malı Kullan Hareketi" ile yabancıların Türkiye üzerindeki iktisadi baskısının kaldırılmasına girişilmişti. Yukarıda işaret ettiğim gibi Trakya Umumi Müfettişliği'nce yürütülmekte olan faaliyetlerin bir kısmı da Yahudilerin Trakya iktisadiyatında-

Mustafa Cihâr Baban.
(TBMM Albümü 1920-1991)

ki hâkimiyetine son verme gayesine yönelikti. Bu sırada *Orhan*'un beşinci sayısındaki *Atsız* Beğ'in Yahudiler hakkındaki makalesi de taa zamanında çıkmıştı.¹⁷ 1934 yılının Haziran ayı içinde Kırklareli, Edirne ve Tekirdağ'da Yahudilere karşı önce Türkçe konuşma mecburiyeti, sonra mallarına karşı boykot ve nihayet de göçe zorlama hareketine geçildi. Bu hareket bütün ehali katılmış ve Trakya kısmen de olsa Yahudilerden arınmıştı. Bu temizlikte (Körmutlu) İbrahim Ağa'nın da büyük hizmeti geçmişti.¹⁸

Trakya halkını tahrik eden sadece *Atsız* olmadı. Bizat Atılhan da yayınladığı *Millî İnkılâp* dergisinin olayların meydana gelmesinde etkili olduğunu itiraf etti: "1934 senesi Temmuz ayı başlarında *Millî İnkılâp* gazetesiyile yapmış olduğum samimi ve heyecanlı neşriyat, bir akaliyet tarafından çeşitli hilelere maruz kalan Trakya ve Boğazlar halkını haklı olarak heyecanlandırmış ve 3 Temmuz'da başlayan bir muhaceret hareketi ile Trakya ve Boğazlar'daki Yahudiler bir anda ve her türlü vasıtaya

müracaat ederek İstanbul'a üşüşmüşlerdir."¹⁹

O dönemi yaşamış Sabetay Leon'a göre olayların meydana gelmesinde Cevat Rifat Atilhan ve dönemin basınında hiç adı geçmemiş olan Trakya eski müfettişi Manisa milletvekili Sabri Toprak'ın kıskırtmaları da neden oldu.²⁰

Trakya Olaylarının Seyri

Olayların meydana geldiği tarihlerde Trakya bölgesiyle Çanakkale boğazının askeri açıdan tahkim edilmesi için faaliyetlere başlandı. Trakya bölgesinde üç milyon ton ham yün alımı, mekanize bir askeri birliğin kurulması gibi ciddi faaliyetler görüldü. Bu askeri faaliyetler sırasında resmî ma-

kamlar yörede yaşayan azınlıklara güven duymayıp muhtemel casusluk faaliyetlerini önlemek için bölgeden ayrılmalarını güvenlik açısından şart gördüler.²¹ Yahudileri Trakya'dan tahliye etme kararı önce onları korutarak bölgeyi kendiliklerinden terk etmelerini sağlamaya çalışılmak şeklinde oldu. Amerikan şirketlerinin Trakya bölgesindeki temsilcilerinin çoğu Yahudi tüccarlar idi. Bu tüccarlar, bayileri oldukları Amerikan şirketlerine başvurup yaşadıkları kenti acilen terk etme emri aldıklarından bayiliklerinin kendilerinden geri alınmasını istediler.²²

21 Haziran 1934 tarihinde bin beş yüz kişilik Yahudi nüfusuna sahip Çanakkale'deki Yahudilere karşı saldırı, şantaj, yağma ve boykot girişimleri meydana geldi. Yahudilere ait mağazaların önünde nöbet tutularak halkın o mağazalardan alışveriş yapmasını önledi. Kentin Yahudi ileri gelenlerine kenti terk etmemeleri halinde öldürüleceklerini ifade eden tehdit mektupları yollandı. Vali ve

CHF II başkanı polise ve jandarmaya Yahudilerin mallarını koruma altına almalarını emrettiler, ancak polis ve jandarmaların mevcudiyetine rağmen Yahudilere karşı sataşmalar ve tacizler devam etti.²³ Yapılan telkinler ve tehditler sonucunda 25 Haziran 1934 tarihinden itibaren Çanakkale ve Trakya'daki Yahudiler bu bölgeyi kitlesel olarak terk etmeye başladılar. Alelacele kaçmak zorunda kaldıklarından dolayı da gayrimenkullerini değerlerinin çok altında fiyatlara elden çıkarmak zorunda kaldılar.²⁴

Yunanistan'ın Edirne konsolosu 3 Temmuz 1934 tarihli raporunda Çanakkale'de durumun her gün daha kötüye gittiğini, Yahudi esnaf ile tüccarların mağazalarını kapamaları için tehdit edildiklerini bildirdi. Tehdit edilenler arasında Yunan uyruklu iki Yahudi esnafın da yer alması nedeniyle, konsolos, bu kişilerin korunmasını talep etmek üzere Çanakkale Emniyet Müdürü'nü ziyaret etti. Emniyet Müdürü olaylardan hiçbir şekilde haberi olmadığını iddia etti. Konsolos kentteki Osmanlı Bankası şubesini de ziyaret ettiğinde bankanın paralarını çekip hesaplarını kapatmak isteyen Yahudilerle hıncahınc dolu olduğunu gördü. Yunan konsolosu raporunda Çanakkale'de yaşayan 7000 ile 8000 Yahudi'nin kentten kovulmaları kararının Halkevi tarafından verildiğine inanıldığını belirtti.²⁵ Konsolos bir gün sonra hazırladığı ikinci raporunda durumun gittikçe kötüleştiğini ve yüzlerce Yahudi'nin kenti terk etmekte olduklarını yazdı. Ankara'daki Yunanistan Büyükelçiliği'nden kentten kaçmakta olan Yunan uyruklu Yahudilere Yunan pasaportu verebilmek için yetki istedi. İtalya'nın Edirne konsolosu da İtalyan Büyükelçiliği'nden kaçmakta olan İtalyan uyruklu Yahudilere yardım etmesi, hatta ödünç para vermesi için talimat aldı.²⁶

28 Haziran ilâ 4 Temmuz tarihleri arasında Çanakkale, Keşan, Uzunköprü, Kırklareli ve Edirne'de yaşanan Yahudilere karşı aynı anda saldırılar meydana geldi. Çanakkale ve Keşan'da yaşanan otuz ilâ kırk Yahudi ailesine şehri 24 saat içinde terk etmeleri emredildi. Bunun üzerine Yahudi aileleri buralardan apar topar kaçtılar. Aynı emirle karşı karşıya kalan Uzunköprü'deki Yahudiler üç günlük bir ek süre temin edebildiler ve bu üç gün zarfında ellerindeki malları ve gayrimenkulleri satmaya çalıştılar. En kötü olaylar Kırklareli'nde meydana geldi. Kırklareli'nde yaşayan Yunan uyruklu Yahudi tüccar Aaron Samuel Kazes 3 Temmuz 1934 akşamı saat 21.30'da Yahudi mahallesindeki evlerin bir grup lise öğrencisi tarafından taşlanmaya başladığını gördü. Bu öğrenci grubuna halk ve silahlı askerler de katıldılar. Son derece saldırgan bir hale gelen bu kalabalık Yahudilerin evlerine hücum ettiler, kapıları kırıp evleri yağma ettiler.²⁷ Bu saldırıda altmış beş ev yağmalandı, bir jandarma eri öldürüldü.²⁸ Silahla tehdit edilen Kırklareli'li bir Yahudi tüccar binbeşyüz lira değerindeki gayrimenkulunu elli liraya satmak zorunda kaldı. Yağmacılar üç-dört saat boyunca her türlü şiddete başvurdular. Yahudileri bıçakladılar, dövdüler ve kadınlara tecavüz ettiler. Bu saldırı ertesi gün de devam etti.²⁹ Saldırganlar Kırklareli hahamını yakalayıp çırılçıplak soydular ve sakalını kestiler. Yağmacılar bazı genç kızların yüzüklerini almak için parmaklarını kestiler.³⁰

Edirne'deki olaylar ise şöyle seyretti. Resmî makamlar Edirne mezbanasında hahamlar nezaretinde Yahudi şeriatına uygun bir şekilde yapılması istenen et kesiminin devam etmesini yasakladılar. Yahudi işçilerin işlerine gitmelerini önlediler. Yahudi tüccar ve esnafa ait işyerlerinin boykot edilmesini kolaylaştırdılar ve boykota

göz yumdular. Paniğe kapılan Yahudiler bu durumu Vali'ye şikâyet ettiler. Vali kendilerine bu davranışlarda olağanüstü bir durum olmadığını, Edirne halkının Yahudilerin Edirne'den ayrılmalarını istediğini ve dolayısıyla Yahudilerin kenti terk etmelerinin daha doğru olacağını söyledi.³¹ Cevat Rifat Atilhan da Vali'nin bu kayıtsız tavırını teyit etti: "Ö tarihte Edirne valisi olan Salim Özdemir beğе müracaat eden bazı Yahudiler:

- "Halk bizi istemiyor" demişler ve şu cevabı almışlardır:

- "Halk beni de istemezse hemen çekilir, makamımı terk ederim."

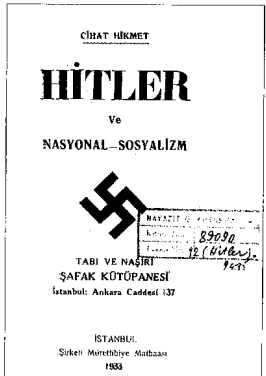
O esnada Edirne'de bulunan Trakya Mülkiye Müfettişi İbrahim Tali Bey'in ve Halk Partisi Başkanı İbrahim Akıncı bey ehalinin bu harekette haklı olduklarını ifade etmişlerdi.³²

Olaylar sırasında Edirne'den kaçıp sınırı geçerek Yunan topraklarına sığınan Edirneli bir Yahudinin anlatıklarına göre bir grup saldırgan 2 Temmuz 1934 günü ellerinde taşlar, sopalar ve "Yahudilere ölüm!" haykırılarıyla Edirne'deki Yahudi mahallesini bastı, Yahudilere ait mağazaları, evleri yağmaladı, tahrip etti ve Yahudileri dövdü. Yahudi mahallesinde tasviri imkânsız bir dehşet ve panik havası hâkim oldu. Baskını yapanlar evleri ve mağazaları yağmalarlarken yaralı Yahudiler sokaklarda inliyordular. Edirneli Yahudilerden parası olup bilet alınmış olanlar trenle İstanbul'a kaçtılar. Parası olmayan fakir halk ise açık araziye konaklamak veya İstanbul veya Yunan sınırına doğru yaya kaçmak zorunda kaldı. Kaçamayıp Edirne'de mahsur kalmış olan az sayıda Yahudiler de deh-

şet içinde saklandılar. Edirne'de Yahudilere karşı sert bir boykot uygulandı. Gıda satıcılarına Yahudilere yiyecek satılmaması tembih edildi. Fırıncılar Yahudilere ekmeğe satmayı reddettiler. Bazı Yahudi aileler bir somun ekmeği beş liraya satın alabildiler.³³ Polis 3 Temmuz 1934 günü Edirne Yahudilerine kent 48 saat içinde terk etmelerini emretti. Bu kişilerin çoğunluğu tüccar ve esnaf olup ellerinde hemen tasfiye edemeyecekleri mal stokları mevcut olduğundan bu stokları terk etmek zorunda kaldılar. Birçoğu da verisiye ticaret yaptıklarından müşterilerinden olan alacaklarını, verilmiş olan bu süre zarfında tahsil edemediler, böylece ağır maddi kayıplara uğradılar.³⁴

Şükrü Sökmensüer ile Cihad Baban Arasında Trakya Olaylarının Müsebbibi Tartışması

Olaylar meydana geldikten ondört yıl sonra gazeteci Cihad Baban ile İçişleri eski bakanı ve CHP Gümüşhane milletvekili Şükrü Sökmensüer

- Gördünüz ya! Benim hiç bir şey yapamam yok?!

Şükrü Sökmenşüer'in İçişleri Bakanı iken yaptığı faaliyetleri hicveden karikatür.

Kaynak: Tasvir 13 Kasım 1948.

arasında cereyan eden bir kalem kavgasında Cihad Baban, Trakya olaylarına da değindi ve olayların müsebbibi olarak Şükrü Sökmenşüer'i gösterdi:

"Bazı vatandaşlar ırkçılığı bir fikir olarak kabul etmişler ve bu fikir uğrunda kanaatsiz insanların anlayamayacakları ıstıraplara katlanmışlardır. Fakat gerek ırkçı ve gerek Nasyonal Sosyalist doktrinlerini müdafaa eden vatandaşlardan hiçbirinin bu memlekte aksiyona geçtiği sabit olunmamıştır. Biri müstesna! Hatırlarsınız!... 1934 veya 1935 senesinde Şükrü Kaya İçişleri Bakanı iken Trakya'da birdenbire Yahudilere bir baskın verilmiştir. Kırklareli'nde Haham Efendi'nin evine girip kızının ruzaına geçmişlerdi. Evler soyulmuş,

kadınlara tecavüz edilmişti.

Hatırlarsınız! Çanakkale'den, Edirne'den, Kırklareli'nden Yahudiler ellerindeki malları yok pahasına satarak veya sokaklara dökerek bu taraflara hicret etmişlerdi. İşte o tarihten sonradır ki, Edirne'de emniyetli bir istikrar havası tesis edilemedi. Musevi vatandaşlarımız o taraflara sermayelerini götürmez oldular, o memleketleri tahliye ettiler.

Hükümet bu taşkın hareketi güç bela durdurdu. Kimdi biliyor musunuz? Bu Yahudi mezalimini yaptıran kimdi? Almanya'daki Nasyonal Sosyalizmi bu memlekte tek başına tatbik ettiren, ettirmeğe teşebbüs eden adam. Trakya Umumi Müfettişliği başınısaviri: Şükrü Sökmenşüer!³⁵

Tasvir Şükrü Sökmenşüer'in bu iddiaları reddeden karşı cevabını yayımladı. Cihad Baban da yayımlanan cevapta yer alan her karşı iddiaya cevap verdi. Şükrü Sökmenşüer'in cevabı şöyle oldu:

"Edirne'de bir Yahudi hâdisesi olmuştur. Oluş tarihi 1934'dür. Bu hâdisenin en büyük ve tek muharriri Hitler ve Nasyonal Sosyalizm eseri ve onun müellifi olan Cihad Baban'dır.³⁶ Bu eser 1933 yılında basılmış ve intişar etmiştir. Bu eserin meydana çıkışına kadar bu memlekte Yahudi aleyhtarlığı diye umuileşmeğe mütemayil bir hareket olmamıştır. Vakti ki, sayın Cihad Hikmet (bugünkü adıyla Cihad Baban)'ın Hitler ve Nasyonal Sosyalizm adlı eseri Nazizmi ve Nazizmin şiddetli Yahudi aleyhtarlığı prensiplerini ve Trakya ile hemhudut Bulgaristan'da da Yahudi aleyhtarlığının alıp yürüdüğünü memleketin dört bucağına yaymıştır ki, bu yayıma ilk defa şüphesiz ki İstanbul'a çok yakın muhitlerde olmuştur; Trakya muhitinin bunun tesirinden mahfuz kalmasına imkân yoktu.³⁷ Bu eserin Yahudi aleyhtarlığını körükliyen telkinleri günden güne vatandaşlar arasında dalgalanmış, nihayet Trakya muhitindeki Yahudilerin, ürkerek İstanbul'a çekilmelerine yol açan olay vukua gelmiştir. Şimdi ben burada bu hâdisedeki tarzi hareketimi sarahaten açıklayacağım. Hüküm, vatandaşlarımızdır. Bir hâdiseye patlak verir vermez, o zaman Yalova'da bulunan rahmetli Atatürk ve Ankara'da bulunduğu hatırlayabildiğim büyük İnonü derhal harekete geçerek zamanın İçişleri Bakan'ını ve emrindeki bir teftiş heyetini Trakya'ya gönderdiler. Meseleyi inceden inceye tetkik ve tahkik ettirdiler. İşte bu tahkikatın devamı sırasında bir akşam üstü evimde iken kapı çalındı. Edirne'nin Yahudi ileri gelenlerinden mürtekkep bir heyet beni ziyarete gelmişlerdi.

Bu heyet bana şöyle söyledi:

'İçişleri Bakanı bizleri tekrar tekrar dinledi ve Yahudi hâdisesinin müsebbipleri ve cereyan tazı hakkında sualler tevcih etti. Bu hâdisenin sizin aldığımız tedbirlerle durduğuna ve bizleri kurtardığınıza ve sizden memnuniyetimizi bildirdik.³⁶ Size hem teşekkür etmek ve hem de bunu haber vermek için geldik.'

Bu beyan, benim bu hâdisedeki rolümü şahâdeten göstermektedir.

Bu hâdisede bilhassa Edirne'de çok

müşkül anlar geçirdiği sırada o zamanın Edirne valisi ve halen Antalya valisi bulunan sayın Salim Özdemir'le bilistişare alınan ciddi ve kuvvetli tedbir olmayıdı, her halde Yahudi vatandaşlarımız çok güç durumları düşeceklerdi.³⁹ Burada namusuna, şerefine, haysiyetine güvendiğim bir arkadaş da şahit olarak umumî efkâr arz ediyorum: Halen İstanbul polis mektebi müdürü sayın İbrahim Akıncı, o zaman Edirne'de parti başkanımız idi. Hâdisenin en had bir

safhaya girdiği gün sabahı kendisini umumî müfettişliğe davet ettim. Başmüsavırlık odasında buluştuk. Kendisine, "bu hâdisenin önlenmesi için il zabıta kuvvetleri ve yetmezse askeri yardımcı kuvvetler de derhal harekete geçecektir. Sizin de bütün parti arkadaşlarınızla bu hareketi önlemek üzere hemen tedbir alınması rica ederim. Herhangi feci bir hâdisе vukua gelirse kanunları verdiği yetkiye dayanarak ateş açmağa kadar gidilecektir" [dedim].

NOTLAR

1. Bu konuda yapılan araştırmalar için bkz. Halûk Karabatak, "1934 Trakya olayları ve Yahudiler", **Tarih ve Toplum**, Şubat 1996, sayı 146, sh. 4-16 / Oral Onur, "Trakya Yahudileri hakkında", **Tarih ve Toplum**, Mayıs 1996, sayı 149, sh. 3-4 / Avner Levi, "1934 Trakya Yahudileri Olayı: Anlamayan Ders", **Tarih ve Toplum**, Temmuz 1996, sayı 151, sh. 10-17 / Zafer Toprak, "1934 Trakya Olaylarında hükümetin ve CHF'nin sorumluluğu", **Toplumsal Tarih**, Ekim 1996, sayı 34, sh. 19-25 / Aytan Aktar, "Trakya Yahudi Olaylarını "doğru" yorumlamak", **Tarih ve Toplum**, Kasım 1996, sayı 155, sh. 45-56 / "Trakya Yahudileri tarih başında", **Gazetepazarı**, 26 Ocak 1997, sh. 55.
2. Erol Güngör & M.N. Hacıeminoğlu & Mustafa Kafalı & Osman F. Serfkaya (Haz.), **Atsız Armağanı**, Ötügen Yaynevi, İstanbul, 1976, sh. 18
3. Mehmet Orhan, "Hocam Hüseyin Nihal Atsız Beg", **Ortadoğu**, 24 Mart 1976. Bu yazı dizisine dikkatini çeken Ömer Türkoğlu'na teşekkür ederim.
4. Mehmet Orhan, "Hocam Hüseyin Nihal Atsız Beg", **Ortadoğu**, 23 Mart 1976
5. Nihal Atsız burada Elza Niyeço cinayetiyle gelişen olaylara atıfta bulunmaktadır. Bu konuda bir inceleme için bkz. Avner Levi, "Elza Niyeço olayı ve Türk Yahudi ilişkilerine yeni bir bakış", **Toplumsal Tarih**, Ocak 1996, sayı 25, sh. 23-27
6. Nihal Atsız burada 1933 yılının Eylül ayında ortaya çıkanları gizli eroin imalatçıları ve bunları işleten Yahudi ve Ermenileri kastetmektedir. ("Bir kaçakçı bekşebeski", **Aksam**, 6 Eylül 1933 ve "Osmanlı Bankasının bulunan kaçak eroinler", **Cumhuriyet**, 6 Eylül 1933)
7. Nihal Atsız, **Çanakkale'ye Yürüyüş**, Baysan, İstanbul 1992 (ikinci baskım 1933), sh. 9-10
8. Nihal Atsız, **a.g.e.**, sh. 35
9. Ragıp Kemal, "Köylü bezirganlarının elinden kurtulmalarıdır", **Vakit**, 6 Mayıs 1934.
10. Bu yazı **Millî İnkilâp** dergisi tarafından da.
"Biz, Çanakkale'nin, Anafartalar'ın galipleri-

yiz değil mi?"

Biz, Çanakkale'de bir avuç kahramanta bütün dünyaya mağlup eden millet değil miyiz?

Bak! O zafer illerinde dört Yahudi bize karşı ne fenalıklar yapıyor!

Millî İnkilâpın mücadelesi ne kadar meşru ne kadar yerinde ve ne kadar temiz..." yorumuyla iktibas edildi. (**Millî İnkilâp**, 15 Mayıs 1934, say 2, sh. 3)

11. Mehmet Asım, "Türkiye'de Yahudi düşmanlığı var mı?", **Vakit**, 20 Mayıs 1934

12. "Kabahat kimde?", **Zaman**, 7 Temmuz 1934 (Vurgulama tarafından yapılmıştır - RNB)

13. Nihal Atsız'ın yazısına düşmüş olduğu dipnot: "Gazetelerin birinde bir Yahudi mektebinde Yahudilerin Türkleşmeği (!) karar vererek adlarını değiştirdikleri, bazılarını da Atla, Çingiz gibi kahramanların adlarını takındıkları yazılmıştı. Zavalı Atla, talihsiz Çingiz! Kim bilir mezarlarında nasıl bir öfke ve tiksinti ile titreyeslerdir. Bir Yahudide Çingiz'in veya Atla'nın kahraman adı! Yahudi ve kahraman, birbirine ne kadar yakışmayan iki söz. Eğer gazetelerin verdiği bu haber doğrusu ise hükümet buna derhal engel olmalıdır. Çünkü bu birçok Türkleri Türklükten istifa ettirecek kadar mühim bir sebeptir."

14. **Orhan**, 21 Mart 1934, sayı 5, sh.93-94

15. Nihal Atsız, "Musa'nın necip (!) evlatları bilinsin ki!", **Orhan**, 25 Mayıs 1934, sayı 7, sh. 139-140 ve **Millî İnkilâp**, 15 Haziran 1934

16. Yaakov Barha, **Klar Saba'nın onursal ve değerli öyesi Kaneti Eliezer**, (tarih yok), daktilo yazması (yazarın arşivi), sh. 3-4. Eliezer Kaneti İstanbul'a göç ettikten kısa bir süre sonra da ailece Filistin'e göç etti. SCF 1930 yılında kurulup aynı yıl kapandı. Trakya olaylarının da 1934 yılında meydana geldiği gözönünde bulundurulduğunda Trakya da Yahudilere karşı beslenen olumsuz hislerin 1930 yılına kadar uzandığı görülebilir.

17. Burada atıfta bulunan makale "Komünist, Yahudi ve Dalkavuk" makalesidir.

18. Mehmet Orhan, "Hocam Hüseyin Nihal Atsız Beg", **Ortadoğu**, 23 Mart 1976. Körmütlü

İbrahim Ağa Mehmet Orhan'ın eniştesi olup Kurtuluş Savaşı'na katılmıştı.

19. Cevat Rifat Atilhan, **Türk Özümlü Düşmanını Tamil**, Aykurt Nesriyatı, 4. baskı, İstanbul, 1966, sh. 11

20. Sabetay Leon, "Los evenementos de la Trakia", **El Tiempo**, 18 Temmuz 1936. Cevat Rifat Atilhan hakkında bkz. Rifat N. Bali, "Yaşam öyküsü, yayınları ve düşünce dünyası ile Cevat Rifat Atilhan | ve II", **Tarih ve Toplum**, Temmuz 1998, sayı 175, sh. 15-24 ve **Tarih ve Toplum**, Ağustos 1998, sayı 176, sh. 21-30). Sabri Toprak 1936 yılında TBMM'ne iki yasa tasarıları sundu. Birincisinde yabancı uyruklu Yahudilerin Türkiye'ye gelmelerinin men edilmesini, ikincisi ise azınlıklardan Türkiye konularının zorunlu kılınmasını teklif etti. Meclis ikisini de reddetti. (Avner Levi, **Türkiye Cumhuriyetinde Yahudiler**, İletişim Yayınları, 1996, sh. 133). Sabri Toprak 19 Şubat 1938'de vefat etti. Kısa hayat hikâyesini için bkz. "Manisa mebusu B. Sabri Toprak vefat etti", **Ulus**, 20 Şubat 1938 / "Sabri Toprak in cenazesi bugün törenle kaldırılıyor", **Ulus**, 21 Şubat 1938 / "Merhum Sabri Toprak tam bir organizatördür", **Ulus**, 24 Şubat 1938

21. Amerikan Millî Arşivleri (kısaça AMA) 29 Haziran 1934 tarihli ve 867.4016/Jews/9 sayılı belge

22. AMA, 6 Temmuz 1934 tarihli ve 867.4016/Jews/10 sayılı belge ve 28 Temmuz 1934 tarihli ve 867.4016/Jews/12 sayılı belge

23. AMA, 28 Temmuz 1934 tarihli ve 867.4016/Jews/12 sayılı belge

24. AMA, 6 Temmuz 1934 tarihli ve 867.4016/Jews/10 sayılı belge ve 28 Temmuz 1934 tarihli ve 867.4016/Jews/12 sayılı belge

25. Photini Constantopoulou & Thanas Veremis (Eds.), Ministry of Foreign Affairs of Greece & University of Athens, **Documents on the History of the Greek Jews - Records From The Historical Archives of The Ministry of Foreign Affairs**, Kastaniotis Editions, Atina 1998, sh. 239-240, Belge 82. Yunanistan'ın Edirne konsolosunun Ankara'daki Yunan Büyükelçiliğine gönderdiği 3 Temmuz 1934 tarihli rapor.

Edirneli partili arkadaşların da başında Akıncı olmak üzere hemen harekete geçerek aldıkları tedbirlerle ve bilhassa vali sayın Salim Özdemir'in fiilî zabta tedbirleriyle üzüntü verecek bir olayın tahaddüsüne meydan verilemedi. Bay İbrahim Akıncı da vicdanî kanaatlarını ve benin burada kaydettiklerimin doğru olup olmadığını açıklamakta tamamen serbesttir.

Kırklareli olayının vukuu anında ben Edirne'de o meşhur Yahudi aleyhdarlığını körükleyen eserin tesiri

altında bir elektrik cereyanı gibi bütün Trakya'ya yayılmış olan bu harekete önleyici tedbirleri almaya çalışmakta meşgul idim.

Kırklareli hâdisesini bana ilk haber veren şahıs Edirne Milletvekili Sayın Mehmet Edip Ağaoglu'dur. Bu haberi alır almaz, hâdisenin önlenmesi için Kırklareli valihâline nasil emir verdiğimi bu arkadaşım da çok iyi hatırlarlar. Onun şahadetini de şimdiden kabul ediyorum. İrza tecavüz yurdması çok gülünçtür. Böyle

bir hâdiseye örtbas edilebilir ve cezasız kalabilir miydi? Kırklareli'de yargıç ve mahkeme kök mü idi?

Beni bu hâdisede Cumhuriyet devrinin az da olsa mesuliyet taşıyan bir vazifelisi olarak yaptıklarımın, hem bir Türk olarak, hem insan olarak ve hem de Cumhuriyet devrinin bir memuru olarak bütün varlığımla ancak huzur duymaktayım." Şükrü Sökmensüer daha sonra Cihad Baban'ı o yıllarda Nazi yanlısı olmakla suçladı.⁴⁰

26 Photini Constantinopoulou & Thanos Veremis (Eds.), *a.g.e.*, sh. 241-242, Belge 84, Yunanistan'ın Edirne konsolosunun Ankara'daki Yunan Büyükelçiliğine gönderdiği 4 Temmuz 1934 tarihli rapor.

27 Photini Constantinopoulou & Thanos Veremis (Eds.), *a.g.e.*, sh. 241-242, Belge 84, Yunanistan'ın İstanbul konsolosu D. Kapasitis'in Yunan Büyükelçiliğine gönderdiği 5 Temmuz 1934 tarihli rapor.

28 AMA, 28 Temmuz 1934 tarihli ve 867.4016/Jews/12 sayılı belge

29 "L'expulsion des juifs de Thrace", **Paix et Droit**, XIV, Sayı 7, Eylül 1934, sh. 15-16. Bu dergi Alliance Israélite Universelle (Paris), [Jüdeya AİU] teşkilatının yayın organıdır. AİU tarafından Osmanlı İmparatorluğu döneminde kurulmuş olan okullar Cumhuriyetin ilânından sonra Maarif Vekâleti'nin emriyle Yahudi cemaatlerine devredildi, ancak AİU mali olarak destek vermeye devam etti. Bu okullarda çalışan öğretmenler yerel Yahudi cemaatlerine mensup olup, önemli olaylarda AİU'e rapor yolluyorlardı. Trakya olayları sırasında Edirne'deki okulun öğretmeni olan M. Mitrani olaylara tanık oldu ve Edirne'den İstanbul'a kaçtıktan sonra 9 Temmuz 1934 tarihli mektubuyla AİU'e izlenimlerini nakletti. **Paix et Droit** dergisinde çıkan ve burada alıntılanmış olan makale M. Mitrani'nin mektubuna dayanmaktadır. (AİU arşivi, Türkiye IC dosyası, 9 Temmuz 1934 tarihli ve 2539/3 sayılı mektup)

30 H. J. B., "Une forte vague d'antisémitisme déferle sur la Thrace Turque", **Israël**, 19 Temmuz 1934, sh. 4-5, AMA, 27 Temmuz 1934 tarihli ve 867.4016/Jews/8 sayılı belge ve Elie A. Shaul, "Tres tristes datos en la historia de los Judios de Turquía", **Los Muestros**, Haziran 1994, sh. 10

31 "L'expulsion des juifs de Thrace", **Paix et Droit**, XIV, Sayı 7, Eylül 1934, sh. 15-16

32 Cevdet Rifat Atılhan, **Türk Öğül Düşmanını Tam**, Aykurt Nesriyatı, 4. baskı, İstanbul, 1966, sh. 11

33 "Une forte vague d'antisémitisme déferle sur la Thrace Turque", **Israël**, 19 Temmuz 1934,

sh. 4-5 ve AMA, 27 Temmuz 1934 tarihli ve 867.4016/Jews/8 sayılı belge. Olaylar sırasında başlıca satılan bir sonun ekmekek cari döviz kurundan 4. dotara tekabül etti. (**Devlet İstatistik Enstitüsü İstatistik Yılı**, Cilt 12, 1940-41, sh. 440. 1934 yılı için vasat dolar kurunu 1.2621 idi). 1999 yılında bir sonun değeri ekmekek 80.000/- lira olup cari döviz kurundan 0,25 dotara tekabül etmektedir.

34 "Expulsion at short notice", **The Times**, 5 Temmuz 1934

35 "Sökmensüer'le hesaplaşma" **Tasvir**, 17 Kasım 1948. Cihad Baban daha sonraki bir yazısında Şükrü Sökmensüer hakkındaki iddialarını tekrar yineledi: "kendisine Himmler'i örnek alan bir idareci birtakım insanlar oradaki Musevi vatandaşlarını aleyhine kışkırtmış, onların mallarını yağma edilmiş ve bu hal Edirne'deki Yahudileri korkutarak hicret etmelerini intaç etmişti. Bu hicretin şehrin iltisadî hayatına da büyük darbe vurduğu da görülmüştü" (Cihad Baban, "Bayar ikaz ediyor", **Tasvir**, 7 Aralık 1948. Bu kaynağı ilk kez Cemil Koçak belirtti) Bkz. Cemil Koçak, "1934 Trakya Olayları: Cihad Baban ne diyor?", **Tarih ve Toplum**, Mart 1998, sayı 171, sh. 3). Şükrü Sökmensüer daha sonra Emniyet Genel Müdürü ve İçişleri Bakanı görevlerinde bulundu.

36 Cihad Baban'ın bu kısma verdiği cevap: "Bu sözünüzde dikkat!.. Şimdi bu ismâdında, artık bütün bu davada haksız olduğunuzu ve her söylediğim sözün doğruluğunu ispat ediyorsunuz."

37 Cihad Baban'ın bu kısma verdiği cevap: "Örtek hikâyesi" Ve hortlayan hafife ruhul.. Kötü çik pespaşe bir çuyul.. Fikir hürriyeti düşmanlığı.. Fikirden korkan bir halet!.."

38 Cihad Baban'ın bu kısma verdiği cevap: "Aleyhinde sulkest tertipleri yaptığımız Ali Salih de duruşmadan sonra korkusundan ve kendisini yeni bir şerden muhafaza edebilmek için sizi ziyarete gelmişti."

39 Cihad Baban'ın bu kısma verdiği cevap: "Seynediz düşmüşlerdi, sonra, Ankara'dan ziyeti yeyince aklımız başımıza geldi. Hükümet tıpkı, Özalp hâdisesi gibi bu işi de örtbas etmek

için, sizi ortaya koymadı."

40 Cihad Baban'ın Cihad Hikmet müsteşar adıyla yayımladığı **Hitler ve Nasyonal Sosyalizm** kitabı yayımlandığı tarihte de Peyami Safa tarafından **Hitler ve Nasyonal Sosyalist** yanlısı olarak eleştirildi. (Peyami Safa, "Bu da ne?!", **Cumhuriyet**, 23 Eylül 1933). Bu konuda Almanya'nın tepkisi için bkz. Turhan Aytül, "Türkiye'yi titreten yıllar", **Milliyet**, 19 Mart 1979. Şükrü Sökmensüer daha sonra Cihad Baban'ın **Hitler ve Nasyonal Sosyalizm** eserine atıfta bulunarak **Tasvir** de kaptatan bölümler yayımladı. Cihad Baban'ın Nazi yanlısı olduğunu ileri sürdü ve II. Dünya Savaşı sırasında **Tasvir** gazetesinden her gün "baş bir nüshanın Alman propagandası adına satılmıydu" şayialarına da ortaklık olduğunu hatırlattı. Cihad Baban Sökmensüer'in bu iddialarına şu cevabı verdi:

"Harp içinde **Tasvir**'in sahibi değildim!.. bu bir. Siz kiymeti unumuye müdürü idiniz. Kari koca arasına girmesini biliyordunuz da bu namussuzluğa ve hıyaneti neden tesbit etmediniz!.. Bu ikil!

Söylediğiniz şey ebecilerden para almak suçudur. Bunı yapmam namussuzluktu! Fakat vakii olumun bir işi bu yolda nakletmek te namussuzluğun büyüğüdür. Bu üç. Bu namussuzluğa bilerek aldığınız dersler onun ne olduğunu siz takdir edin, bu dört. Eğer bilmiyorsanız âlet oluyorsanız size ne demek lâzım geldiğini yine zâliminiz takdir buyurun da bu beş! Eğer namussu bir insanınızın. Bu işi ispat edersiniz! Bu altı.. İspat edemezseniz özür derseniz: Yedi!"

Şükrü Sökmensüer'in Cihad Baban'dan "kendisinin 'Fon Baban' diye anıldığı da tevatürün şayidi" iddiasına da Cihad Baban, "Tevatürün değli, onu **Markopaşa** da komunist Sabahattin Ali ayneyn öyle yazdı!.. Siz de onun çöğnediği sakızı öğmizde rahat rahat gezdirmeniz miliyetçi polis şeffi!" cevabını verdi. ("Sökmensüer'in mektubu ve Cihad Baban'ın cevabı", **Tasvir**, 11 Aralık 1948.) Cihad Baban bu suçlamalara bir cevap teşkil etmek üzere **Hitler ve Nasyonal Sosyalizm** kitabının uzun bir bölümünü yayımladı. ("Bir münakaşanın canlı delili Yahudi aleyhtarlığı", **Tasvir**, 11 Aralık 1948).